

Göçmenlerin Aynasından KOVİD-19 Salgınında Dünya

TESEV Değerlendirme Notları, TESEV'in çalışma alanlarındaki konulara ilişkin farklı bakış açıları ve önerileri kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Dr. İlhan Zeynep Karakılıç Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde çalışmaktadır. Doktorasını 2015 yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Zorunlu göç, Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi, göçmenlerin ekonomik içerilmesi, göçmen dövizlerinin etkisi gibi göç olgusunun çeşitli vechelerinin yanı sıra toplumsal hafıza, kırsal sosyoloji ve sosyal ağlar konularında da araştırma yapmaktadır. Ayrıca, Göç Araştırmaları Derneği (GAR) üyesidir.

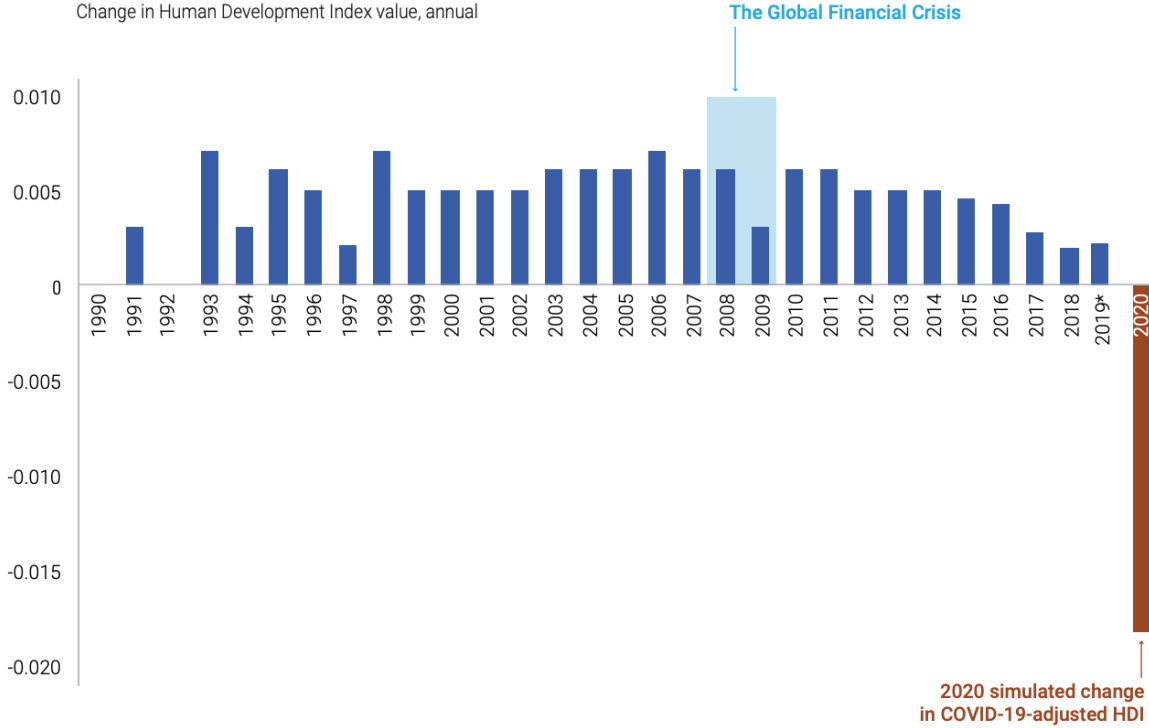

Dr. Besim Can Zırh ODTÜ Sosyoloji Bölümü

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesidir. Doktorasını 2012 yılında University College London - Sosyal Antropoloji Bölümü'nde, Türkiye'den Avrupa'ya göçler ve göçmenlerin ulus-aşırı cenaze hizmet ağları üzerine tamamladı. Başlıca araştırma konuları olan diaspora, göç ve kent alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, Göç Araştırmaları Derneği (GAR) üyesidir.

KOVİD-19 salgının küresel bir yoğunluk kazanmasıyla birlikte Mart ayı ortasından itibaren ülkeler birbiri ardına karantina önlemleri uygulamaya başladı. Birleşmiş Milletler'e göre, dünyanın birçok ülkesinde seyahat ve hareketlilik kısıtlamalarına ilişkin 60 bin karar alındı. Geçimlerini geçici hareketlilikle sağlayan göçmenler açısından bu kararlar salgın koşullarını ağırlaştırarak birçok güçlüğe neden oldu. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) bu kısıtlamaların henüz uygulanmaya başladığı Mart ayı sonunda bir açıklama yaparak KOVİD-19 küresel salgınının 11 Eylül saldırılarından ve 2008 Finansal Krizi'nden sonra yirmi birinci yüzyılın en büyük ekonomik ve toplumsal sarsıntısı olacağını duyuruyordu. Açıklamaya göre dünyanın yaşayacağı "derin donma" (*deep freeze*) karşısında 2. Dünya Savaşı sonrası uygulanan Marshall Planı ya da 1929 Krizi'nden sonra yürürlüğe giren Yeni Düzen (*New Deal*) benzeri küresel ölçekte bir seferberliğe ihtiyaç vardı (OECD, 2020). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ise Haziran ayında yayınladığı KOVİD-19 küresel salgınının toplumsal ekonomik etki değerlendirmesinde on iki temel alana dair durum değerlendirmesi yapıyordu. Bunlardan *gelir ve iş kaybı* değerlendirmesine göre, sayısı 1,6 milyar olarak tahmin edilen enformel işçilerin yarısından fazlası hiçbir birikimi olmaksızın gelirlerini kaybetmişti. *Döviz gönderileri* alanında ise göçmen işçi hanelerinin gelirlerinde küresel ölçekte yüzde 20'lik bir düşüş bekleniyordu. *Gıda güvenliği* konusunda ise acil önlemler alınmazsa 2020 yılı sonrasında birçok üründe küresel bir kıtlık yaşanacağı belirtiliyordu. Sonuç olarak son otuz yılda Dünya İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde kaydedilen tüm kazanımlarda sert düşüş raporun en önemli saptamalarından biri ola-

HUMAN DEVELOPMENT FACES AN UNPRECEDENTED HIT SINCE THE CONCEPT WAS INTRODUCED IN 1990

İnsani Gelişmişlik Endeksi

KOVID-19 küresel salgınının olası sonuçlarına dair yapılan tartışmaların tam ortasında ise göçmenler duruyor. İnsani hareketliliğinin sınırlandırılmasına dair uygulamalar uluslararası ya da ulusal gezici/göçmen mevsimlik işçiler ve mülteciler (yazı içerisinde göçmen diyeceğiz) açısından küresel ölçekte önemli bir farkındalık yarattı. Milyonlarca göçmenin hareketliliğindeki bu beklenmedik duraklama dünyanın derin eşitsizliklerle birbirinden ayrılmış gibi gözükken bölgelerinin, birbirine gerçekte nasıl da sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösterdi. Bu bağın en güçlü hissedildiği alanlardan biri göçmen işçi döviz gönderileri oldu. Meksika Başkanı Obrador, düzenlediği bir basın toplantısında ülkenin ekonomisini rayında tutabilmek için yurt dışında bulunan Meksikalılara çağrıda bulunuyor ve döviz gönderilerini mümkün

KOVID-19 küresel salgınının olası sonuçlarına dair yapılan tartışmaların tam ortasında ise göçmenler duruyor. İnsani hareketliliğinin sınırlandırılmasına dair uygulamalar uluslararası ya da ulusal gezici/göçmen mevsimlik işçiler ve mülteciler (yazı içerisinde göçmen diyeceğiz) açısından küresel ölçekte önemli bir farkındalık yarattı. Milyonlarca göçmen hareketliliğindeki bu beklenmedik duraklama dünyanın derin eşitsizliklerle birbirinden ayrılmış gibi gözükken bölgelerinin, birbirine gerçekte nasıl da sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösterdi.

Romanya’da göçmenlerin memleketlerine olası ziyaretleri küresel salgınla ilgili bir kaygı olarak tartışılırken Almanya’da ise başlamak üzere olan hasat mevsimi için ihtiyaç duyulan mevsimlik tarım iş gücü ihtiyacının nasıl karşılanacağı önemli bir gündemdi. Almanya Tarım Bakanı Julia Klöckner, 8 Nisan tarihinde ihtiyacın 300 bin kişi olduğunu ve çoğunlukla Doğu Avrupa’dan olmak üzere nisan ve mayıs aylarında 80 bin kişinin ülkeye gelebilmesi için çalıştıklarını duyurdu.

olduğunca sürdürmelerini istiyordu.

Gerek akademik çalışmalar gerekse çeşitli uluslararası kurum raporlarında küresel hacmi sadece 2018 yılı için 700 trilyon dolar civarında hesaplanan göçmen döviz gönderileri, çok uzun bir zamandır gelişmekte olan ülkelerdeki kalkınma sürecini destekleyen önemli bir varlık olarak değerlendiriliyor. Söz gelimi Nepal’in yıllık gelirinin dörtte biri bu gönderilere dayanıyor (Akram ve Galizia, 2020). Nisan ortasında gerçekleştirilen G-20 Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Yöneticileri Toplantısı sonuçlarında, gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin göçmen döviz gönderilerine olan bağımlılığı vurgulanarak KOVID-19 küresel salgını nedeniyle yoksulluğun ve eşitsizliklerin artacağına işaret

ediliyordu. Bu gelir kaleminde beklenen düşüşün ise yüzde yirmi civarında olacağı öngörülüyordu (Moroz vd., 2020:5). Küresel Güney’de kalkınmanın önemli bir dayanağı olarak görülen döviz gönderilerinin göç dalgalarını önlediğine dair saptamalar nedeniyle Afrika ülkeleri bu tartışmada özel bir önem kazandı. Avrupa Kalkınma Politikaları Yönetim Merkezi (ECDPM) yayımladığı bir raporda KOVID-19 küresel salgınının döviz gönderilerine olası etkilerini 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve 2014 Ebola salgınıyla karşılaştırarak çok daha karamsar bir tablo betimliyordu (Bisong vd., 2020). 30 Afrika ülkesi üzerine gerçekleştirilen bir analizde ise hanelerin yarısının mevcut durumlarını sürdürebilmek için döviz gönderisine bağımlı olduğu ve yaşanacak muhtemel kesintilerin bu ailelerin kırılmalıklarını artıracığı belirtiliyordu (Kalantaryan ve McMahan, 2020: 20).

Anghel (2020) ise hemen Mart ayı sonunda kaleme aldığı “Diaspora Pandemiyle Karşılaştığında” başlıklı kısa yazısında Avrupa’dan bir başka durumu aktarıyordu. Batı Avrupa’da bulunan 3,5 milyona yakın mevsimlik göçmen işçinin Nisan ayında Paskalya Bayramı nedeniyle Romanya’ya geri dönmesiyle salgın dalgasının güçleneceğine dair kaygılar da konuyu gündemde ilk sıraya taşımıştı. Romanya’da göçmenlerin memleketlerine olası ziyaretleri küresel salgınla ilgili bir kaygı olarak tartışılırken Almanya’da ise başlamak üzere olan hasat mevsimi için ihtiyaç duyulan mevsimlik tarım iş gücü ihtiyacının nasıl karşılanacağı önemli bir gündemdi. Almanya Tarım Bakanı Julia Klöckner, 8 Nisan tarihinde ihtiyacın 300 bin kişi olduğunu ve çoğunlukla Doğu Avrupa’dan olmak üzere nisan ve mayıs aylarında 80 bin kişinin ülkeye gelebilmesi için çalıştıklarını duyurdu. Romanya’dan Almanya’ya gerçekleştirilen ilk *charter* uçuşlarında ortaya çıkan manzara tepkilere neden oldu ve gerekli düzenlemeler yapılana kadar Romanya hükümeti tarafından durduruldu. Sonraki aylarda Almanya’daki mezbahalarda çalışan Romanyalı işçilerde virüs tespit edildiğinde Romanya bu ülkede bulunan vatandaşlarının çalışma ve barınma koşulları konusunda önlemler alınmasını istedi (Escritt, 2020). Oluşan iş gücü kaybını karşılamak üzere Almanya, Fransa ve Kanada, hâlihazırda ülkelerinde bulunan mültecileri ve

işsizlik desteği alan gençleri tarlalara çağıran kampanyalar duyurdu.

Küresel duraklamada göçmenlerin üç durumu

Kalkınma Atölyesi'nin "Virüs mü Yoksulluk mu: Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretimi Olası Etkisi" (2020) raporuna temel teşkil eden araştırma için başladığımız ve sonrasında devam ettiğimiz izlemeye dayanarak KOVİD-19 küresel salgınının göçmenler açısından üç temel duruma yol açtığını söylemek mümkün:

- (a) *Geriye Dönüş*: Küresel duraklamayla birlikte günlük geçimlik imkânları ve/veya belirli hizmetlere erişimi kaybeden göçmenler hâlihazırda coğrafi hareketliliklerini belirli bir dönem için tamamlamış olsalar da acil ve güvencesiz bir şekilde tekrar (geriye doğru) hareketliliğe başlamak zorunda kaldılar.
- (b) *Arada Kalma*: Çeşitli nedenlerle hareket halinde, henüz istikametlerine varmamış olan ya da buldukları yerlerde işleri kaybettikleri için geri dönmek isteyen göçmenlerin sınırların kapanmasıyla gelir ve hizmet erişimi olmadan hareketsiz kalmaları ikinci temel durumu oluşturuyor.
- (c) *Katmanlı Sıkışma*: Göçmenlerin hâlihazırda mülteci olarak buldukları yerelerde karantina uygulamalarıyla birlikte süreç içinde geliştirdikleri (en)formel gelir kaynakları, dayanışma ağları ve çeşitli hizmetlere erişimlerinin kısıtlanması nedeniyle içinde buldukları bekleme halinin derinleşmesi son temel durumu oluşturuyor.

Her üç durum da zirai tarım başta olmak üzere birçok sektörde üretimin aksamasına ve göçmen döviz gönderilerine dayalı ekonomilerin olumsuz etkilenmesine neden oldu. KOVİD-19 küresel salgınıyla birlikte küresel ekonominin en kırılgan halkası olarak görülen mevsimlik/gezici göçmen iş gücüne olan bağımlılık görünürlük kazanırken bu farkındalık göçmenlerin yaşadığı olumsuzluklara dair doğrudan bir iyileşme getirmedi. İsviçreli yazar Max Frisch'in 1960'larda uluslararası emek göçüne dair söylediği "Biz iş gücü çağırdık ama yerine insan geldi" sözünün de işaret ettiği üzere, ihtiyaç duyulan her şeyden önce belirli üretim süreçlerinin devamlılığı için gerekli iş gücüdür. Bu ihtiyacın ekonomik ve siyasi açıdan en düşük maliyetle karşılanmasına yönelik beklentiler ise kaçınılmaz olarak göçmenlerin insani kırılganlıklarını derinleştiriyor.

Harita 1: KOVID-19 küresel salgını döneminde mültecilerin yüksek risk altında olduğu bölgeler: Bangladeş: Kutupalong, Kenya: Kakuma Kampı, Midilli Adası: Moria Kampı, Pakistan: Kuzey Batı Sınır Eyaletleri, Uganda: Bidibidi Kampı, Ürdün: El Zatari Kampı ve Venezüella merkezli göçmenlerin durumu

Harita 2: KOVID-19 küresel salgını döneminde zira-tarımsal üretim başta olmak üzere ekonomilerinin sürdürülebilirliği için geçici göçmen emeğine ihtiyaç duyan ve bu alanda acil politikalar geliştiren ülkeler: Almanya, Avusturalya, Dubai, Finlandiya, Hindistan, İngiltere, İspanya, İsrail, İtalya, Kanada, Katar, Letonya, Rusya, Singapur, Tayland, Türkiye ve Yunanistan.

Küresel salgınında dönüşen göçmen karşıtlığı

Söz gelimi Chugh, göç olgusunun 11 Eylül saldırıları (2001) ve Suriye Mülteci Krizi (2015) gibi süreçlerle insani bağlamdan uzaklaşıp keskin bir güvenlik sorunu haline geldiğini hatırlatarak KOVİD-19 küresel salgınıyla birlikte olgunun bu defa bireysel sağlık güvenliğine bir tehdit olarak görülmeye başlandığına işaret ediyordu (2020). Fallon da 2015 yılında Ege Denizi'nde yaşanan geçişlerde sakinlerinin gösterdiği dayanışma için Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilen Midilli Adası'nın nasıl olup da birkaç yıl içinde Avrupa aşırı sağının sahnesine dönüştüğünün tartışılması gerektiğini söylüyordu. 2019 yılında başta Almanya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinden adaya gelen aşırı-sağcı grupların yardım kuruluşu çalışanlarına saldırıları da gündeme gelmişti (2020).

Geçimlerini geçici/mevsimlik hareketlilikle kazanan göçmenlerin kırılganlıkları birbirini besleyen iki temel neden üzerinden anlaşılabilir: (a) ulusal sınırlar ötesinde gerçekleşen bu iş gücü arzının oturmuş yasal bir çerçevesi olmaması nedeniyle göçmenlerin ülke vatandaşlarına tanınan çeşitli hak ve hizmetlere erişim sağlayamıyor olmaları ve (b) arz ettikleri iş gücünün yoğun olarak ev-içi hizmet ve yatılı bakıcılık, mevsimlik tarım, turizm, sokak satıcılığı, inşaat gibi güvencesiz sektörlerde istihdam ediliyor olması.

Küresel duraklama sürecinde göçmenlerin yaşadığı sorunlara dair yapılan araştırma ve açıklamalara baktığımızda şu ana başlıkları derlemek mümkündür (GTÖ, 2020; Kızılay 2020; Plan International 2020):

- İşlerini ve dolayısıyla gelirlerini ve buna dayalı olarak çoğu durumda güvenli barınma olanaklarını kaybettiler,
- Akdeniz ve Ege'de gönüllü kurtarma çalışması yapan ekiplerin geri çekilmesi örneğinde olduğu gibi hayati öneme sahip hizmetler ve cami/kilise gibi toplum merkezlerinin kapanmasıyla dayanışma ağlarını kaybettiler,
- Yardım kampanyaları ve hizmetlerinin duraksamasıyla temel ihtiyaçlara erişimlerini kaybettiler,
- Karantina önlemlerinin üretime yansmasıyla oluşan fiyat artışlarından etkilendiler,
- Özellikle yolda kalan göçmenler, vatandaşlık haklarına ve dil bilgisine sahip olmadıkları için önemli hizmetlere ve salgın sürecine dair önlemlere dair yeterli bilgiye erişim sağlayamadı,
- Birçok ailenin işini kaybetmesi nedeniyle mevsimlik gezici/göçmen işçi gücünün sezonluk hareketliliğin örgütlenmesinde önemli bir yere sahip olan döngüsel borçluluklar arttı,
- Uluslararası işçi gönderilerinin azalması nedeniyle geride kalan hanelerin geliri düştü,
- Gelir kaybıyla baş etme stratejisi olarak çocukların eğitim giderlerinde kesintiye gidildi, çocuk evlilikleri ve işçiliğinde artış yaşandı,
- Göçmen kümesi içinde daha da kırılgan olan kadınlar ve refakatsiz çocukların koşulları aile içi şiddet ve suistimallerin artmasıyla çok daha ağırlaştı,
- Göçmen karşıtı nefret ve şiddet ürkütücü bir düzeye yükseldi.

Gölgede kalan yapısal sorun: Kanada Paradoksu

Bu çerçeveden bakıldığında dünyanın eşitsizliklerle ayrılmış gibi görünen bölgelerinin mevsimlik gezici/göçmen iş gücü hareketliliği üzerinden birbirine teyelleniyor olması gerçekte küresel ölçekte yapısal bir sorunun göstergesi olarak okunabilir. İşgücünü ihtiyacının karşılanması için 1960'lardan bu yana döngüsel bir göç mekanizması işletmekte olan ve yaptığımız taramada önemli bir yer tutan Kanada'ya bakarak bu yapısal sorunu çerçevelemek daha kolay olacak. Weiler, McLaughlin ve Cole KOVİD-19 küresel salgını öncesi durumda kanıksanmış bir çelişkiyi bu yapısal sorunun uzantısı olarak tartışıyordu. Ülkenin zirai tarım endüstrisindeki uluslararası rekabet gücü bir yandan vatandaşların gıda güvenliğinin teminatı olarak sunuluyor, diğer yandan da bu rekabet gücünün ancak vatandaş olmayan mevsimlik iş gücünün kiralanmasıyla sürdürülebileceği söyleniyordu. Fakat, verili kabul edilen bu durum üzerine inşa edilen sisteme baktığımızda bir yandan taze meyve ve sebze üreten işçilerin sağlık hizmetlerine ve uygun fiyatlı gıdalara erişemediğini, diğer yandan ise Kanada'nın kendini neredeyse zirai-tarım üretimi açısından sınırsız toprak zenginliğinde bir ülke olarak görmesine karşın göçmen işgücüne olan bağımlılığı nedeniyle halen sınırları içinde gıda güvenliği riski ile karşı karşıya kaldığını görürüz. Bunlara ek olarak, Kanada kendi ihtiyacı olan gıdayı ithal ederken ihracat amaçlı ürün yetiştirmek için mevsimlik göçmen iş gücü de kiralamaktadır (2017: 57). Dolayısıyla KOVİD-19 küresel salgını döneminde göçmenlerin aynasında görünür olan uluslararası düzeyde kanıksadığımız ve "Kanada Paradoksu" olarak anabileceğimiz yapısal sorun, buydu.

Küresel ekonomilerin mevsimlik gezici/göçmen işçi gücüne olan bağımlılığının görünür olması, göçmenlerin kırılabilirliklerinin onarılması açısından henüz doğrudan bir sonucu olmamasına karşın "KOVİD sonrası dünya" üzerine önemli bir tartışma başlattı. Söz gelimi Nisan ayı sonunda kalkınma alanında çalışan 170 bilim insanı Leiden Üniversitesi (Hollanda) internet sitesinden "Korona Sonrası için Planlama: KOVİD-19'un Sarstığı Dünyayı Radikal Olarak Daha Sürdürülebilir ve Eşit Kılmak İçin Beş Öneri" başlıklı kısa bir bildiri yayınladı (Sosyal Ekonomi, 2020). Küresel bir paradigma değişimi öneren bildirinin genel çerçevesi aşırı tüketimi teşvik edenlere karşın sürdürülebilir sektörlerin tercih edilmesi ve biyolojik çeşitliliğin ve sürdürülebilirliğin sağlanması açısından yerel ve vejetaryen gıda üretiminin desteklenmesiydi.

Avrupa Birliği (2020), Dünya Bankası (2020), Gıda ve Tarım Örgütü (2020), Gıda ve Toprak Kullanımı Koalisyonu (2020), Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu – Göç Referans Grubu (2020) ve Zolberg Enstitüsü (2020) gibi farklı kurumlar KOVİD-19 salgını sürecinde küresel ekonominin en kırılabilir halkası olarak göçmenlerin durumunun iyileştirilmesine dair açıklamalar yaptılar. En genel çerçeveden öncelikli hedefin dirençli gıda sistemleri oluşturulması, bunu destekleyecek uluslararası bir iş birliği çerçevesi kurulması ve zincirlerin sürdürülebilirliği açısından hayati öneme sahip göçmen işçiler gibi toplulukların çeşitli kırılabilirliklere karşı desteklenmesi olmalı. Bu genel çerçeve

içinde yerel ihtiyaçların yerel üretimle karşılanması ve bu üretimin desteklenmesi için iş gücü arz-talep dengesinin bölgesel ölçeklerde karşılanması düşünülmelidir.

Küresel salgında görünür olan kırılmalıkları onarmak için öneriler

- Ülkeler arası geçişlerin ya da ülke içi seyahatlerin güvenceye alınması,
- Göçmenlerin çalışmak için buldukları ülkelerdeki yasal statülerinin açık ve güvenceli bir şekilde tanımlanması,
- Bu statünün göçmenlerin başta sağlık olmak üzere temel insani ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri hizmetlere erişimlerini sağlaması,
- Göçmenlerin çalışma koşullarının ve ücretlendirmelerinin belirli kıstaslara göre tanımlanması ve denetlenmesi,
- Göçmen döviz gönderilerinin sağlıklı biçimde sürdürülebilmesi için bankacılık ve dijital iletişim altyapılarına erişimlerinin sağlanması,
- Göçmen topluluklar içinde farklı kırılmalık ve ihtiyaçlara sahip (çocuk, engelli, kadın gibi) özel kümeler olduğu gerçeğinden hareketle hizmet ve desteklerin farklı ihtiyaçlara göre özelleşmesi.

KOVID-19 küresel salgını özelinde öneriler

- Yukarıda tanımlanan durumlardan birinde kalmış göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli hizmetlerin sunulması,
- Gerek göçmenlerin gerek ana vatandaki ailelerinin yaşanan gelir kayıplarına karşı sağlık, barınma ve eğitim gibi alanlarda desteklenmesi,
- Salgın konusunda uygulanacak kısıtlamaların göçmenler açısından oluşturulabileceği özel güçlük- lere karşı dikkatli olunması,
- Göçmenlerin salgına karşı gerekli önlemleri alabileceği çalışma ve barınma koşullarının sağlan- ması,
- Göçmenlerin salgına karşı alınan önlemler konusunda hizmetlere ve bilgiye erişiminin sağlanma- sı,
- Göçmenlerin salgın döneminde yükselmekte olan yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı korunabil- mesi.

ILO, Mayıs ayında yaptığı açıklamada KOVID-19 küresel salgın döneminde tanık olduklarımızın özellikle tarım alanında “tekrar daha iyisini inşa edebilmek” için bir fırsat olabileceğini söylüyordu (2000). Genişleyerek sürmekte olan “KOVID sonrası dünya” tartışmalarında Guy Standing’in yıllardır savunduğu “evrensel temel gelir” fikri küresel ölçekte yankı buluyor (2020). Salgının ne zaman kontrol altına alınacağını bugünden söylemek zor gözükse de sonuçlarının uzun yıllar boyunca gündemi-

mizde olacağı şimdiden kanıksanmış bir gerçek. Sürece göç penceresinden baktığımızda göçmenlerin küresel ekonomik sistemin dayandığı en zayıf halka olduğunu ve hepimizin içinde yaşadığı bu sistemi herkesin faydasına yeniden düşünmenin mümkün olduğunu görüyoruz.

Mercek: KOVİD-19 küresel salgını ilk altı ayında Doğu Karadeniz

Türkiye'nin en önemli endüstriyel tarımsal ürünlerinin başında gelen çay üretimi 1990'ların ortalarından bu yana yöreden eğitim yoluyla meslek edinmeye dayalı iç-göçler nedeniyle Gürcistan'dan gelen mevsimlik göçmen iş gücüne bağımlı hale geldi. KOVİD-19 küresel salgınına karşı en erken önlemlerden biri olan uluslararası seyahatlerin kısıtlanması çerçevesinde Artvin-Sarp Gümrük Kapısı'nın mart ayı ortasında belirsiz bir süre için kapandı. Bu tarihten itibaren yüzbinlerce aileyi ilgilendiren çay ve fındık hasadının nasıl gerçekleştirileceği Giresun, Ordu, Rize, Samsun ve Trabzon için önemli bir gündem oldu (Cohen, 2020). Mayıs ayının sonlarında sürecin halen belirsizliğini koruyor olması nedeniyle Ordu Belediyesi fındık hasadında oluşan iş gücü ihtiyacına karşını karşılamak üzere "Fındık Dalda, Aklın İşçide Kalmasın" kampanyası başlattığını duyurdu (Akçay, 2020). Hasat zamanı geldiğinde ise hâlihazırda ülkede bulunan Afgan, Özbek ve Senegalli göçmenler çalışmak üzere Rize'ye geldiler ve bu durum basına "Çay bahçeleri Birleşmiş Milletler gibi" manşetiyle taşındı (NTV, 2020).

Kaynakça

- Akram, A. ve A.C. Galizia (2020). Nepal Faces a crisis as COVID-19 Stems the Flow of Remittances. Erişim Adresi: <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/nepal-faces-a-crisis-as-covid-19-stems-the-flow-of-remittances> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Anghel, R.G. (2020). When Diaspora Meets Pandemic. Erişim Adresi: <https://northernnotes.leeds.ac.uk/when-diaspora-meets-pandemic/> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- Avrupa Birliği (2020). Press Release, COVID-19: No Free Movement of Critical Workers Without Adequate Protection. Erişim Adresi: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200520IPR79515/covid-19-no-free-movement-of-critical-workers-without-adequate-protection> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Bisong, A., P. E. Ahairwe ve E. Njoroge (2020). The Impact of COVID-19 on Remittances for Development in Africa” *ECDPM paper*. Erişim Adresi: <https://ecdpm.org/publications/impact-covid-19-remittances-development-africa/> Erişim Tarihi: 11 Eylül 2020.
- Chugh, A. (2020). Will COVID-19 Change How We Think about Migration and Migrant Workers? Erişim Adresi: <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/covid-19-coronavirus-migration-on-migrant-workers-immigration-policy-health-securitization-risk-travel-bubbles/> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Cohen, N. (2020). Without Georgian Migrants, Turkish Tea Farmers Buckle. Erişim Adresi: <https://eurasianet.org/without-georgian-migrants-turkish-tea-farmers-buckle> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Dünya Bankası (2020). COVID-19 Crisis through A Migration Lens. Migration and Development Brief 32, April 2020 World Bank Group the Global Knowledge Partnership on Migration And Development. Erişim Adresi: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/pdf/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens.pdf> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Escritt, T. (2020). Romanian Minister Calls for Migrant Labour Rethink After Slaughterhouse COVID Cases. Erişim Adresi: <https://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL8N2D14YQ> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.

- Fallon K. (2020). How the Greek Island Lesbos Became a Stage for Europe's Far Right. Erişim Adresi: <https://www.aljazeera.com/indepth/features/greek-island-lesbos-stage-europe-200422093212700.html> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Gıda ve Tarım Örgütü (2020). Impact of COVID-19 on Informal Workers. Erişim Adresi: <http://www.fao.org/3/ca8560en/CA8560EN.pdf> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- Gıda ve Toprak Kullanımı Koalisyonu (2020). A Call to Action for World Leaders. Erişim Adresi: <https://www.foodandlandusecoalition.org/a-call-to-action-for-world-leaders/> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020
- ILO (2020). COVID-19 and the Impact on Agriculture and Food Security. ILO Sectoral Brief. Erişim Adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_742023.pdf Erişim Tarihi: 31 Ağustos, 2020.
- Kalantaryan, S. ve S. McMahon (2020). Covid-19 and Remittances in Africa, JRC Technical Report. Erişim Adresi: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC121055/remittances_in_the_context_of_covid_19_africa_12062020_final_online_clean.pdf Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- Kalkınma Atölyesi (2020). Virüs mü Yoksulluk mu: Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretimi Olası Etkisi. Erişim Adresi: <http://www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/Virus%20mu%20yoksulluk%20mu.pdf> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- Kızılay (2020). Impact of COVID-19 on Refugee Populations Benefitting from the Emergency Social Safety Net (ESSN) Program. Erişim Adresi: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Impact-of-COVID-19-on-Refugee-Populations-Benefitting-from-ESSN-Programme.pdf> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Moroz, H., S. Maheshwor, T. Mauro. (2020). Potential Responses to the COVID-19 Outbreak in Support of Migrant Workers. Erişim Adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33625> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- NTV (2020). Çay bahçeleri Birleşmiş Milletler gibi. Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/cay-bahceleri-birlesmis-milletler-gibi,440Z-683b00OavktZNXap5w> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.

- OECD, (2020). Coronavirus (COVID-19): Joint Actions to Win the War. Erişim Adresi: <https://www.oecd.org/about/secretary-general/Coronavirus-COVID-19-Joint-actions-to-win-the-war.pdf>
Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- Plan International (2020). Girls in Deprived Communities in Lebanon Have Been Left Struggling for Food and Basic Necessities Such As Sanitary Pads As the COVID-19 Pandemic Unravels in the Country. Erişim Adresi: <https://plan-international.org/news/2020-04-28-covid-19-girls-lebanon-left-struggling> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Sosyal Ekonomi (2020). Hollanda Merkezli Akademisyenlerden 5 Maddelik Bildiri. Erişim Adresi: <http://sosyalekonomi.org/hollanda-merkezli-akademisyenlerden-5-maddelik-bildiri/> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Standing, G (2020). Coronavirus Has Shown Us Why We Urgently Need to Make a Basic Income a Reality. Erişim Adresi: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-made-basic-income-vital/> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.
- Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu – Göç Referans Grubu (2020). Policy on Migration. Erişim Adresi: <https://www.ifrc.org/Global/Governance/Policies/migration-policy-en.pdf> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- UNDP (2020). Brief#2: Putting The UN Framework For Socio-Economic Response to COVID-19 Into Action: Insights. Erişim Adresi: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/coronavirus/socio-economic-impact-of-covid-19.html> Erişim Tarihi: 7 Eylül, 2020.
- Weiler, A.M. ve J. McLaughlin, D. C. Cole. (2017) 'Food Security at Whose Expense? A Critique of the Canadian Temporary Farm Labour Migration Regime and Proposals for Change', *International Migration* 55(4): 48-63
- Zolberg Enstitüsü (2020). Mobility in the Time of Covid. Erişim Adresi: <https://zolberginstitute.org/covid-19/> Erişim Tarihi: 11 Eylül, 2020.

Atıf Önerisi:

Karakılıç, İlhan Zeynep ve Zırh, Besim Can. 2020. "Göçmenlerin Aynasından KOVID-19 Salgınında Dünya" *TESEV Değerlendirme Notları* 2020/11.

www.tesev.org.tr/tr/research/gocmenlerin-aynasindan-kovid-19-salgininda-dunya

Copyright © Ekim 2020

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV'in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV, bu projeye katkılarında ötürü Friedrich Ebert Stiftung'a teşekkür eder.